

XUDAFƏRİN

“Xudafərin harayından qalan mən!..”

Qəzət 1932-ci ildən çuxur № 11-12 (6773-6774) 20 oktyabr 2016-cı il Cəbrayıl RİH-nin orqanı

18 Oktyabr Dövlət Müstəqilliyi günüdür

İlham ƏLİYEV: “Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin təşəbbüskarıdır, onun banisidir”

Oktaybr 17-də Heydər Əliyev Mərkəzində Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyinin bərpasının 25-ci ildönümünə həsr olunmuş rəsmi qəbul təşkil edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev rəsmi qəbulda iştirak etmişdir.

Azərbaycanın Dövlət Himni səsləndirilmişdir.

Prezident İlham Əliyev rəsmi qəbulda nitq söyləmişdir.

“Bu ilin aprelində təmas xəttində baş vermiş hadisələr Azərbaycan Ordusunun gücünü bir daha göstərdi. **Bizim ordumuz əks-hükum əməliyyatı keçirək Ağdərə, Füzuli, Cəbrayıl rayonlarının bir hissəsini işğalçılardan azad etdi.** Orada indi Azərbaycan bayrağı dalğalanır. Bu, bizim gücümüzü göstərir. Biz gücümüz bilirik, gücümüzə əminik ve düşmənin istənilən hədəfini məhv edə bilərik. Sadəcə olaraq, çalışırıq ki, məsələ sülh yolu ilə həll edilsin.

Azərbaycan son illər ərzində dünya miqyasında multikulturalizm mərkəzinə çevrilib. Ölkəmizdə keçirilən beynəlxalq tədbirlər, dünya forumları, sivilizasiyalarası, humanitar, mədəniyyətlərə rası dialoq forumları bunu göstərir. Biz nəinki ölkə daxilində bu məsələləri lazımı səviyyədə tənzimləyirik, eyni zamanda, bir çox ölkələr üçün yol göstəririk. Biz isteyirik ki, bu nümunədən istifadə etsinlər. Əger etsələr, yenə də gərginlik azalar. Çünkü bir çox hallarda müharibələr dini və məzhəb zəminində aparılır. İndi yan-yörə, hər tərəf alovlanır, yanır. Azərbaycanda sabitlik hökm sürür, inkişaf dinamikası güclənir. Bizim ölkəmizdə yaşayan bütün xalqların nümayəndələri özlərini rahat hiss edirlər. Onlar hamısı bizim qardaşlarımızdır, dəyərlə vətəndaşlarımızdır. Bu da bir nümunədir. Bu, böyük bir sərvətdir. Biz bu sərvəti qoruyuruq. Ümumiyyətə, ölkəmizi bütün bəlalardan qoruyuruq. Heç kimin işinə qarışmırıq və qoymurraq ki, kimsə bizim işimizə qa-

rışın. Ancaq xoş niyyət göstəririk. Ancaq hər bir məsələ ilə, xüsusilə bizi maraqlandıran məsələ ilə bağlı principial mövqeyimiz həmişə ifadə olunur. Bizim siyasetimiz güzeştsiz siyasetdir. Biz principial məsələlərlə bağlı keç kimə güzəştə getməmişik və getməyəcəyik. Müstəqil, ləyaqətli siyaset aparırıq, öz gücümüzə, xalqın dəstəyinə güvenirik. Xalq da bizim siyasetimizə öz dəstəyini göstərir. Bu ya-xınlarda - ötən ay keçirilmiş referendumda Azərbaycan xalqı bizim siyasetimizə öz dəstəyini bir daha ifadə etdi. Referendumun nəticələrinin əsas mahiyəti bundan ibarətdir. Biz düzgün yoldayıq. Bu yol inkişaf yoludur, müstəqillik yoludur. Ötən 25 ilin 23 ili şənli tarix illəridir. Bu gün Azərbaycan dünya miqyasında müasir, sürətli inkişaf edən, gözəl, qonaqpərvər, ləyaqətli ölkə kimi tanınır.

İyirmi beş il böyük tarixdir. Biz artıq bütün dünyaya sübut etmişik ki, müstəqil həyat yaşaya bilərik, uğurla yaşaya bilərik. Bizim gözəlləşən şəhərlər, abadlaşan regionlar və dünyadan ən gözəl şəhərlərindən biri olan Bakı bunun əyani sübutudur.

Biz gələcəkdə bu yolla gedəcəyik, müstəqil siyaset aparacaqıq. Xalqın iradəsi əsasında irəli gedəcəyik. Müstəqilliyimiz dönməzdir, əbədidir. Müstəqilliyimiz möhkəmlənməsində bütün Azərbaycan xalqına yeni uğurlar arzulayıram.

Yaşasın müstəqil Azərbaycan Respublikası!
(Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəsmi qəbuldakı nitqindən)

Cəbrayıl rayonunda 2016-cı ilin doqquz ayının sosial-iqtisadi inkişafının yekunları və qarşıda duran vəzifələrə dair hesabat yığıncağı

Oktaybr 17-də Cəbrayıl rayon İcra Hakimiyyətinin akt zalında 2016-cı ilin doqquz ayının sosial-iqtisadi inkişafının yekunları və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş hesabat yığıncağı keçirildi.

İclasda Cəbrayıl rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Kamal Həsənov, rayonun hüquq müdafiə organlarının, idarə, müəssisə, təşkilatların rəhbərləri, icra nümayəndələri, məktəb direktorları və ictimaiyyət nümayəndələri iştirak edirdi.

Cəbrayıl rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Kamal Həsənov hesabat məruzəsində rayonda bu ilin doqquz ayında görülmüş işlərlə bağlı ətraflı məlumat verdi. Bildirdi ki: Nazirlər Kabinetinin iclasında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti canab İlham Əliyev qeyri-neft sektorunun əsas istiqamətlərindən olan aqrar sahənin inkişaf etdirilməsinin vaciblığını xüsuslu qeyd etmişdir. Rayonumuz kənd təsərrüfatı sahəsində ixtisaslaşmış rayon olduğu üçün iqtisadi vəziyyəti ancaq kənd təsərrüfatını sistemli şəkildə inkişaf etdirməklə yaxşılaşdırmaq

olar. Məlumat üçün bildirim ki, 9 ay ərzində 11 milyon 502 min manatlıq ümumi daxili məhsul olmuşdur ki, onun da 9 milyon 707 min manat kənd təsərrüfatı mehsullarının payına düşür.

Aqrar sahənin ən önəmli və gelirli sahələrindən olan pambıqcılıq hemişə strateji ehəmiyyətli, əmək tutumlu və iqtisadi cəhətdən səmərəli istehsal sahəsi kimi ölkə iqtisadiyyatında xüsuslu yer tutmuşdur. Bu il 24 rayonda əkilmiş pambıqcılıq sahələrindən 100 min ton pambıqcılıq tədarük edilmesi gözlənilir. Pambıqcılığın inkişaf etdirilməsi üçün dövlət tərefindən bütün köməkliklər göstərilir, subsidiyalar ayrılır, sahibkarlara dəstək verilir. Bunları nəzərə alaraq rayonumuzda da bu il 34 hektarda pambıqcılıq ekilmiştir və hazırda məhsulun yığıımı davam etdirilir.

Bu il ölkə üzrə 70 ton barama tədarük olunub ki, onun da dövlət tərefindən 8-10 manat arası alış olub və 1 kilogram üçün 2 manat subsidiya verilib. Cəbrayıl ən iri barama təcili rayonlarından biri olmuşdur. Biz bu enənəni yenidən bərpa etməliyik. Bu məqsədə ilk olaraq 10 hektar sahədə tut tingləri əkmək və geləcəkdə bu sahələri 40 hektara qədər artırmaq fikrimiz var.

Bundan əlavə taxılçılıq, heyvandarlıq və digər bostan-tərəvəz bitkilərinin əkininin genişləndirilmesi çox vacibdir.

2016-cı ilin doqquz ayında rayon üzrə 219 nikah qeydə alınmış, 51 boşanma olmuş, doğulan 928, ölen 232, rayonun qeydiyyatına gelən 217, qeydiyyatdan çıxanlar isə 33 nəfər olmuşdur. Ümumilikdə ilin əvvəlindən 696 nəfər təbii artım, 184 nəfər isə miqrasiya artımı olmuş, rayon əhalisinin sayı 78.7 min nəfəre çatmışdır.

2016-cı ili xalqımız üçün əlamətdar edən ən mühüm hadisələrdən biri də sentyabrın 26-da Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında dəyişikliklər ediləsi haqqında keçirilən referendum idi. Səsvermədə iştirak edənlərin böyük əksəriyyəti Prezident İlham Əliyevin peşəkar və uzaqgörən siyaseti ile ölkənin bundan sonra da yeni zirvələr fəth edəcəyinə böyük əminlik nümayiş etdirərək Konstitusiyaya dəyişikliklərə "hə" dedi. Bu, cəmiyyətin ölkə rəhbərliyinin fəaliyyətinə verdiyi yüksək dəstəyin göstəricisi idi.

Məruze ətrafında Rayon Təhsil şöbəsinin müdürü Validə Həsənova, Dövlətqazinqomun MİD-nin qəsəbələr üzrə MKİS-in reisi Qoşqar Məmmədov çıxış edərək 2016-cı ilin doqquz ayında rəhbərlik etdikləri sahələrdə görülmüş işlər barədə məlumat verdilər.

“XUDAFƏRİN”

Axşam eve getdim. Anam mənim halımı götürüb:

- Xəstələnmisən, nədir, niyə bu hala düşmüsən? - deyə soruşdu. Mən ona diqqətə baxdım... heç nə deyə bilmədim. Həmin o gündə mən mən olmadım. Oldum fikri, xeyali göylərdə gəzen 17 yaşlı yeniyetmə. Keçirdiyim bu hallar yaşama uyğun deyildi. Niyise bəhənə edib hər gün qarayınız qızın iş yerinə gedir, onu görmək, onunla danışmaq istəyirdim. Bir gün onu ikiilikdə şəhərə gəzməyə dəvət etdim. Qəbul etdi dəvətimi. Dediym vaxta geldi. Görüşdük. Bu zaman danışmağa mövzu yalnız onun redakte etdiyim kitabının mövzusu oldu. Bu gün mən onun səsini eşitdim, qəlbini yol tapdım. Bu minvalla biz hərən görüşürük. Artıq mən onun gözlərində sevgi duyularını gördüm. Lakin onun özündən böyük bacısı bizim görüşümüze razi deyildi. Bir gün işdən çıxıb evə getmək zamanında bacısının Milli Elmlər Akademiyası binasının qarşısında dayandığını gördüm. O, məni görəndə iri addımlarla yaxınalaşdı. Ve:

- Mənim bacımdan uzaq ol, xahiş edirəm. Hələ atamızın nisgili qəlibimizdə qaysaqlamayıb. Bize yaraşmaz. İndiki bu halda kimi isə sevək, onun görünüşünə çıraq, -dedi və uzaqlaşdı.

Qəlbimi bir təlaş bürüdü:

Buna vaxtim olmadı. Ona görə də axşam ona mesaj yazdım.

"Güneşim, salam! Hayat yoldaşı insanın ikinci özü deməkdir: xaraktercə, əqidəcə, mənəvi saflıqla və s. Bu parametrlərdən yanaşıb mən özümü səndə tapdım, menim əzizim-qızıl taleyim! Tale insana göyərlər (Tanrıdan) yazılısa da, adama yerde rast gəlir. Əger fantastikaya uyub, taleyini göyərlərə axtarmaq istəsən, elə göy adamı saflığını da hardasa qoruyub, saxlayan mənəm. Bu na tam əmin ol! Mənim gənc qalmağının da sirri məhz budur. Səni saf duygularla, sağlam düşüncələrle sevən Şəhərin! 08 avqust 2013-cü il. Ramazan bayramı günü 21:00-da.

Mesajlarımı qısa konkret cavablar alırdım. Güneşim utancaq, həyal bir qız idi. Artıq gec-gec görüşürük. Əlac mesajlara qalmışdı.

"Güneşim, salam! Eyni atadan-anadan eyni gündə, eyni saatda dünyaya gələn cismanı ekizlərdən savayı, bir də bu dünyada mənən bir-birinə bağlı olan tale ekizləri olur. Onlar cismanı ekizlər kimi doğulmasalar da, tale ekizləri olaraq, qoşa yaşayıb, qoşa dövrən sürüb, xoşbəxtliyə birge qovuşurlar. Hissediyüg, düşünce ekizləri olan bu tale sahibləri sədəqətli ər-arvard kimi bir-birinin ömrülük dayağıdır. Sən mənim tale ekizimsen, Güneşim! 10 avqust 2013-cü il. 9:52"

Beləcə sevgi dolu bir ürəkən günləri-

İnsan hüquqları

İstənilən fərd məhz insan varlığı olduğuna görə doğulduğu andan müəyyən ayrılmaz hüquqlara malikdir və dövlət bərabər əsasda, heç bir ayrı-seçkilik olmadan bu hüquqları qanun-vericiliğdə və praktikada təmin etməlidir. Beynəlxalq hüquqda fərdlərin əsas hüquq və azadlıqlarını nizamlayan normaların inkişaf etməsi çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu normaların məcmusu **beynəlxalq insan hüquqlarını (international human rights law)** təşkil edir.

İnsan hüquqlarının beynəlxalq hüquqi müstəviyə çıxmışından dənizşarkən bir məqamı xüsusilə vurğulamaq lazımdır: heç bir mövcud beynəlxalq müqavilə bilavəsətə fərdlərə hüquq və azadlıqlar vermir. İnsan hüquqları sahəsindəki müqavilələrdə işlədilən "her kəsin hüququ vardır" konstruksiyası birbaşa fərdlərə deyil, dövlətlərə üvanlanmışdır. Dövlət müqavilənin iştirakçıları olan digər dövlətlər qarşısında öz üzərinə öhdəlik götürür ki, müəyyən hüquq və azadlıqları yurisdiksiyası çerçivəsində heç bir şəxsə təmin etsin.

İnsan hüquqları sahəsindəki beynəlxalq öhdəliklər, əsas etibarilə, müqavilə mənşəlidir. Müqavilənin üstünlüyü ondan ibaretdi ki, o, dövlətlərin konkret insan hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı öhdəlikləri dəqiq müəyyən edir və ən əsası, bu öhdəliklərin yerine yetirilməsini təmin etməli olan xüsusi mexanizm və prosedurlar nəzərdə tutur.

Hal-hazırda insan hüquqları sahəsində 70-dən artıq beynəlxalq müqavilə mövcuddur. Bundan əlavə, Beynəlxalq əmək təşkilatı (BƏT) çərçivəsində bəzən sosial ədaletin "corpus yuris-i" (ənənə) adlandırılın çoxlu sayıda konvensiyalar qəbul olunmuşdur. İnsan hüquqlarının ən sade təsnifatı onların vətəndaş, siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlara ayrılmışdır. Universal və regional səviyyədə bağlanan müqavilələr çox zaman bu bölgüyə uyğunlaşdırılır. Geniş yayılmış dəbir təsnifat isə tariximeye söykənir. Söhbət fransız alımı K.Vasak tərəfindən irəli sürülmüş "insan hüquqlarının üç nəsl" konsepsiyasından gedir. Bu konsepsiya görə, həzirdə mövcud olan bütün əsas insan hüquqları öz inkişaf tarixində üç mərhələ keçmişdir və bu mərhələlər əsasında üç nəsil fərqləndirilir.

Birinci nəsile vətəndaş hüquqları və siyasi hüquqlar aiddir. Qərb ölkələrinin məhsur sənədlərində yalnız bu hüquqlar öz əksini tapmışdır. Bu hüquqlar aşağıdakılardır: yaşamaq hüququ; işgəncəyə və digər qəddar, qeyri-insani və ya leyəqəti alçaldan rəftara və ya cəzaya məruz qalmamaq hüququ; köləlikdə və ya asılı vəziyyətdə saxlanılmamaq hüququ; azadlıq və toxunulmazlıq hüququ; sərbest hərəkət etmək hüququ; fikir, vicedan və din azadlığı; sərbest topluşmad hüququ; birləşmək hüququ; dövlət işlərinin aparılmasında iştirak etmək hüququ; və s.

XX əsrin əvvəllərində Meksikanın (1917-ci il) və Rusyanın (1918-ci il) Konstitusiyalarında insan hüquqlarının ikinci nəsil - sosial-iqtisadi və mədəni hüquqlar ortaya çıxır və ikinci dünya müharibəsindən sonra isə bu hüquqlar bir sıra beynəlxalq müqavilələrde (1961-ci il Avropa Sosial Xartiyası; iqtisadi, Sosial və mədəni hüquqlar haqqında 1966-ci il Beynəlxalq Paktında və s.) ayrıca təsbit olunur. Söhbət burada aşağıdakı hüquqlardan gedir: işləmek hüququ; həmkarlar ittifaqı yarat-

birlər haqqında" sərəncam imzalayıb.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən 1998-ci il 22 fevral tarixində "İnsan və vətəndaş hüquqları və azadlıqlarının təmin edilmesi sahəsində tədbirlər haqqında" fərman imzalanmış və onun 1998-ci il 18 iyun tarixli sərəncamı ilə insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində Dövlət Proqramı təsdiq-lənmişdir. Qeyd olunan dövlət proqramı əsasında 2002-ci ilde Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (Ombudsman) institutu təsis edilmişdir.

17 yanvar 2001-ci il tarixdə Avropa Şurası Nazirlər Komitəsi Azərbaycanın təşkilatı tamhüquqlu üzv qəbul olunması haqqında qərar qəbul edib. Bundan sonra 25 yanvar 2001-ci il tarixdə Azərbaycan Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv olub. Strasburqda, Avropa Şurasının mənzil-qərərgahının qarşısındaki flaştoka Azərbaycan Respublikasının bayrağı qaldırılıb. Azərbaycan Respublikası Avropa Şurasına üzv olmaqla onun bir sıra konvensiyalar, o cümlədən İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında 1950-ci il Konvensiyasına qoşulmuşdur. Konvensiya Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən Azərbaycan Avropa Şurasına üzv olma ərefəsində - 25 yanvar 2001-ci ilde Strasburqda imzalanmış və 25 dekabr 2001-ci ilde Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən ratifikasiya edilmişdir. Ratifikasiya haqqında 1950-ci il noyabrın 12-de qəbul edilmiş "Azərbaycan" qəzetində çap olunmuşdur. Azərbaycan Respublikası tərəfindən İnsan Hüquqları haqqında Konvensiyanın ratifikasiya edilməsə bağlı sənəd Avropa Şurasının Baş Katibinə təqdim edilmiş və 15 aprel 2002-ci ilde depozitə edilmişdir. Həmin tarixdən etibarən respublikamızın yurisdiksiyası altında olan her bir şəxsin Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə Konvensiya ilə müəyyən edilmiş şərtlər daxilində müraciət etmək hüququ yaranmışdır.

Hazırkı dövrde insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial, siyasi fəallığının artırılması dövlətin ən başlıca siyasi xətlərində bildiridir.

Konstitusiyamızın 12-ci maddəsində de müəyyən edilib ki, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinə əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiya ölkədə insan hüquq və azadlıqlarının qorunmasına əsasını teşkil edir. Sənədin "Əsas insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqları" adlı üçüncü fəsli insan hüquqlarının geniş dairesini ehəte edən 48 maddəni özündə eks etdirir. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi dövlətin ali məqsədidir, Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqlarının genə qorunmasına əsaslanan yeni dövlət quruluşunun başlanğıcını qoymuşdur. Konstitusiyasının 12-ci maddəsinde qeyd olunur ki, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilmesi d

Qanlı müharibədən informasiyaavaşına...

Sabirabad rayonunun Şəhriyar kəndi ərazisində məcburi köçkünlər üçün yeni tikilmiş qəsəbələrə getmişdim. Şəhid polis serjantı Zakir Hidayət oğlu Zalovun anası Həsiyə Əhməd qızı Zalova ilə görüşmək, bir yazı hazırlamaq üçün. Şəhidin anası çəliyə səykəli halda həyətdə oturmuşdu. Gəlişimin məqsədini biləndə şad oldu. Bildirdi ki, bu yaxınlarda rayon icra Hakimiyyətinin başçısı Kamal müəllimin də qəbulunda olub və onun ünvanına da xoş sözərək sələyiş razılığını ifade etdi. Daha sonra isə elə səhbətimizin bəri başından əryeyindəki arzusunu da bir qəzet redaktoru olaraq mənimlə bölgüsüb dedi ki, kəndimizdəki orta məktəbə oğlum Zakirin adı verilmişdi. Məktəbin direktoru da Sekine Məhəmmədeli qızı Əliyeva idi, rəhmətə gedib. İndi həmin məktəbde məcburi köçkünlükə bağlı olaraq fəaliyyət göstərmir. Amma həmin Gəyərçin Veysəlli kənd orta məktəbin müəllimlərinin bəziləri bizim bu qəsəbədəki 12 sayılı tam orta məktəbdə dərs deyirlər. Hərdən elə zənn edirəm ki, elə özümüzün kəndimizin məktəbidir və məktəb de oğlum Zakirin adını daşıyır. Cox istəyərdim ki, bu məktəbə oğlumun adı verilsin. Ona elə bilerdim ki, oğlum heç şəhid olmayıb. Bu arzumun gerçəkləşməsi bir şəhid anası kimi mənə çok böyük təselli olardı, - deyən ana kövəlib qəhərləndi.

Yaxın qonşuluğunda yaşayış ve bu 12 sayılı orta məktəbdə sınıf müəllimi işləyən qızı Mahirə Zalova və onun həyat yoldaşı idman müəllimi Arif Əliyev idilər. Hər iki qızın anası 7 övlad anasıdır. Mahirə, Zəminə, Zümrüd, Nüshə adlı qızları olub. İki uşaq anası olan qızı Zəminə

layırdı. Cəbrayıllı Rayon Polis Şöbəsi də qəhrəmanlığı ilə dillərə düşmüş rəis Rəşid Məmmədovun, daha sonra isə ondan da geri qalmayan polis reisi Vəqif Mehərrəmovun komandanlığı altında rəşadətlə döyüşür, ermənilərin canına vəlvələ salırdılar.

Sanki əryeyimdən keçənləri oxuyurmuş kimi Həsiyə xala səhbətə qarışib bildirdi ki, Zakirin rəis Rəşid Məmmədov çox istəyirdi. Və hansı döyüşə getsə, onu da özü ilə aparardı, ona güvenərdi. Xatırladı ki, Zakir sürücülük kurşunu da bitirmişdi. Almaniyada əsgəri xidmətdə olanda ordan da evlərinə komandirindən təşəkkür məktəbu gelmişdi. Hətta yaxşı əsgər olduğuna görə onu orada saxlamaq istəyiblər. Ancaq ana qələbi oğlunun qəriblikdə qalması-

kabr1991-ci ilde cismən bu dünya ilə vidalaşsa da, mənən yeni bir əbediyaşar heyata vəsiqə qazandı. Həsiyə xaladan onu da öyrəndim ki, Zakirin özündən sonra 2 gül balası qaldı - Xəyalə və Zakir. Həyat yoldaşı isə Soltanlı kəndindən olan ali təhsilli ingilis dili müəllimi Bünyatova Göyçək Novruz qızıdır. Göyçək müəllime ilə elə bu məqamda telefon əlaqəsi saxladım. Melum oldu ki, Suraxani rayonundakı Yeni Güneşli qəsəbəsindəki "D" yaşayış massivində, bina - 2, menzil 44 ünvanında yaşıyırlar.

Sağollaşmış Bakıya qayğıdanan bir neçə gün sonra zəngləşib Zakirin həyat yoldaşı Göyçək xanımla evlərində görüşdük.

- Zakir başqa cür oğul idi. Evdə ailəcanlı, dostlar arasında isti-

tı elinə alıb avtobusla döyüş zona-sına yollanır. Bu vaxt Azər də onunla birlikdə atışma zonasına gedir. O vaxt polis rəisi Rəşid Məmmədov idi. Güclü atışma olur. Azər 1 erməni polisinin diri-diri tutub Cəbrayıllı polis şöbəsinə təhvil verir. Sonra yenə qızığın atışma olur. 22 erməni polisinin dəf edib geri otuzdururlar. Həmin döyüşdə komandir Rafael Abbasov da olur. Həmin gün - 23 dekabr 1991-ci ilde Daşbaşı kəndində - Daşbaşı əməliyyatı zamanı Çingiz Musa oğlu Qasimov şəhid oldu. Zakir isə 4 erməni öldürüb, Çingizin meyitini çiyinə alıb döyüş mövqeyində çıxardanda yaraladı. Erməni polislərindən biri Zakirin ürək nahiyyəsində vurur. Döyüş qurtarır, lakin erməni polisləri bun-

Xəyalə Zakir qızı Zalova Azerbaycan Dillər Universitetinin ingilis və fransız dilleri fakültəsini bitirib, atasının yolunun davamçısı olaraq Daxili İşlər Nazirliyinin əməkdaşıdır, hazırda Xətai rayonunda "Asan-2"-də inspektor işleyir. Zakir qızı Zalova isə Gəncədəki Aqrar Universiteti Eko- logiya Mühəndisi ixtisas üzrə bitirib. Türkiyədə Aydın Universitetində iqtisadiyyat üzrə magistratura da təhsil alır, hazırda diplom müdafiəsindədir. Onu da bildirim ki, Zakirə də poliqlottur, 4 xarici dil bilir. Allahdan hər ikisine ailə seadəti nəsib olmasını, tale sarıdan da yarımalarını arzulayram.

Sonda ağılma qəribə fikirlər gəlir. Zakirin atası Hidayət müəl-

na razi olmayıb.

1991-ci ilin 23 dekabrında şəhid olduğu, 24 dekabrda Gəyərçin Veysəlli kənd qəbiristanlığında dəfn olunduğu günün də yana-yana danişdi Həsiyə ana. Öz vəsaitləri hesabına qəbirüstünü götürdüklərini, gecə-gündüz oğlunun qəbrini qucaqlayıb ondan ayrıla bilməməsini, 29 mart 1995-ci ilde isə həyat yoldaşı Hidayət müəllimin rəhmətə getdiyini və Beyləqan rayonundakı Peygəmbəri qəbiristanlığında dəfn olunduğunu bildirən şəhid anası bu gün bir damın altında tek-tənha qaldığını dedi.

Qeyd edim ki, Həsiyə xala 7 övlad anasıdır. Mahirə, Zəminə, Zümrüd, Nüshə adlı qızları olub. İki uşaq anası olan qızı Zəminə

dünyasını vaxtsız dəyişib. Sahib, Tahir və Zakir adlı 3 oğlundan biri də vətən yolunda şəhadətə qovuşub. Hamısı da müvafiq ixtisası yiyələnib, ailə həyatı qurub övladlarının...

Məcburi köçkünlər üçün tikilmiş bu qəsəbələrdə ixtisaslı həkim kadının olmamasından da gileyən şəhid anası dedi ki, tez-tez həkimə müraciət etməli olur, bunun üçün də ya Sabirabad, ya da Şirvan şəhərlərinə getmeli olur.

15 noyabr 1962-ci ilde Cəbrayıllı rayonunun Gəyərçin Veysəlli kəndində dünyaya göz açan Zakir Hidayət oğlu Zalov 23 de-

qanlı, vətənpərvər, qeyrəti olmağı ilə ferqlənirdi. 3 il idi ki, evlənmişdik, 1 noyabr 1988-ci ilde, - deyə səhbətə başlayan Göyçək müəllimə bildirdi ki, Zakir kəndlərindəki səkkizilik məktəbi, sonra Soltanlı kəndindəki orta məktəbi bitirmişdi. Göyçək Veysəlli də sonradan orta məktəb oldu, Zakirin adını da o məktəbdə müəllim işləyirdim.

Şəhidin həyat yoldaşı sözüne davam edərək Sumqayıt Texnologiya Texnikumunu bitirən Zakirin Cəbrayıllı rayon polis şöbəsində polis serjantı kimi fəaliyyətindən de səhbət saldı. Bildirdi ki, Hadrət rayonundan ermənilərə məxsus biri ağ, digəri qara rəngdə olan 2 ədəd 06 markalı "Jiquli" də getirib

polis şöbəsinə təhvil vermişdi. Daha sonra isə dedi ki, kənddə ev tikildirmişdik, tamamlayıb başa çatdırmaq üzrə idik. Zakirin də məzuniyyətə çıxməq vaxtı idi. İstəyirdi ki, bu müddətdə evi tikdirib başa çatdırınsın. Bu məqsədə də gedib polis şöbəsinə ərizə yazar ki, məzuniyyətə buraxılsın. Həq həmin gün onun iş günü də deyilmiş. Lakin bu həmin vaxta düşür ki, erməni polisləri rayona basqın edirlər. Bu atışmanın eşidənde Zakir də avtomati götürür. Bu vaxt qardaşım Azər də maşında onu gözləyirmiş ki, qayıtsın gəlsin, getsinlər evə. Lakin Azər görür ki, Zakir avtoma-

ların meyitlərini vermək istəmir. Sonradan yenə atışma olur və meyitləri geri qaytarırlar. Dekabrın 24-də Zakir Gəyərçin Veysəlli kənd qəbiristanlığında torpağa tapşırırlar...

Qəhrəmanlıq heç vaxt unudulmur, Vətən, el uğrunda şəhid olan igidlərimiz zaman-zaman nəsillərin yaddaşında qalıb əbədiləşdiyi kimi, hökumətimiz, dövlətimiz də onların adlarının ebediləşdirilmesi üçün müvafiq tedbirler görür, sərəncamlar verirlər. Zakir Hidayət oğlu Zalov da ölümündən xeyli sonra - 2006-ci ilde Respublika Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamı ilə "Vətən uğrunda" medalı ilə təl-

lim ixtisasca rus dili müəllimi olub. Həyat yoldaşı Göyçək xanım da ingilis dili müəllimidir. Qızları Xəyalə və Zakirə də poliqlotturlar - müxtəlif xarici dilleri bilirlər. Bəlkə də, bu özü də İlahinin bir cürə bəxşisidir ki, Zakir Zalovun övladları Vətən uğrunda qurban gedənlərimiz haqq işi uğrunda mübarizə yoluñdan bəhs açan əsərləri, ümumiyyətlə, Qarabağ haqqında həqiqətləri bildikləri xarici diller vasitəsilə dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqdə vasitəcilik missiyalarını yerinə yetirəckələr. Onsur da müasir dünyada müharibənin bir forması da informasiya zəminində aparılır. Düşmənlərimiz haqsız

əməllərini, ədalətsiz iddialarını inforasiya cəbhəsində yeridərkən, buna alternativ olaraq biz də haqqın-ədalətin tərəfdarı olduğumuzu, özümüzün haqq səsimizi məhz ayri-ayri xarici ölkələrə onların öz dillərində çatdırılmalıdır. Mən Xəyalənin, Zakirənin simasında inforasiya cəbhəsinin döyüşkən fədailərini görürem. Atalarının canı bahasına aparılan qanlı müharibə mənəvi baxımdan inforasiya savaşı zəminində qələbəmizlə soñuclanmalıdır!...

Sakir ALBALIYEV

Şakir Albaliev,
AMEA Folklor İnstitutunun
aparıcı elmi işçisi, filologiya
üzrə felsefə doktoru, dosent

N.Cəfərov, M.Çobanov, Q.Paşayevin hemmüləfliliklər ilə yazılım "Azərbaycanşunaslığın əsasları" (Bakı, AzAtAM, 2013) adlı dərs vəsaatində oxuyur: "Tarixi mənbələrin verdiyi məlumatlardan məlum olur ki, türkler Azərbaycanda ve həmhüdud bölgələrdə nə qədər böyük ictimaiyyəsi nüfuza malik olsalar da, İran, Qafqaz və başqa mənşəli etnosları bilavasitə sıxışdırımadılar (onlarla əsasən əmin-amanlıq şəraitində yaşıdlılar), onlarla düşməncilik etmədi. Buna baxmayaraq, qeyri-türk mənşəli bəzi etnoslar özlərinin neinkı türklərdən, hətta həmtayfalarından belə tezid etmeye meyl göstərdilər. (Qafqazlılardan udilər, buduqlar, xinalıqlar; İran etnoslarından talişlar, tatlar). Lakin Azərbaycan türkərinin birləşdiricilik yönümlü münasibəti üşyunaşaraq onlarla yaxından ənsiyetə girdilər və beləliklə də Azərbaycan cəmiyyətinin bərabərhüquqlu üzvü oldular..." (səh.255).

Burada çox ince, həssas məqamlar ifadə olunub: "Böyük ictimaiyyəsi nüfuz sahibi olan azərbaycanlıların (Azərbaycan Türklerinin) ərazidə məskunlaşmış yad etnoslara qarşı birləşdiricilik yönümlü münasibəti tarixən onların Azərbaycan cəmiyyətinin bərabərhüquqlu üzvləri kimi yaşamasına səbəb olub. Bəs bu "birləşdiricilik yönümlü münasibət" özünü tarixin nədə təcəssüm etdirib ki, Azərbaycan ərazisi dünya xalqlarının həmərəlik məskənинe dönbürdü? Mənəcə, bu suala bir qədər poetik fonda cavab XX əsrin əvvəlində xalqımızın dahi mütefəkkiri Hüseyin Cavid çox sərrast bir aforizmdə ifadə etmişdir:

*Turana qılından daha kəskin, ulu qüvvət
Mədəniyyət, mədəniyyət, mədəniyyət!*

Qədim türkler Turan imperiyasını qurarkən zor vasitesi olan silahdan-odövrün ənənəvi silahı olan qılından daha çox mədəniyyətə əsaslandılar. Qılınc zor edə bilməyini əmin-amanlıq vasitesi olan söz öz missiyaşını əməli-praktik yaşam tərz forması olaraq mədəni davranış timsalında həyata keçirdə bildi. Beləcə, mədəniyyət faktoru Türk dünyasına - Turan məməkətinə qılından da kəsərlı-yetərlər bir vəqvet oldu. Beşər nəsl mədəni sivilizasiyaya tabe oldu. Qədim Şərq - qədim Türk elləri bütün dünyaya, bəşəriyyətə mədəniyyət yayıcıları kimi özünü, sözünü, gücünü diqət etdirdi. Türk öz quluna da - əsirinə də insanlıq nümayiş etdirirdi, böyük mədəniyyət nümunəsi göstərirdi. Buna görə də xalqımızın filosof-şairi Hüseyin Cavid Turana qılından daha kəskin, ulu qüvvətin məhz onun mədəniyyəti olduğunu bəyan edirdi. Belə, türkler mədəni dəyərlərə tapınmaqla mədəniyyəti əldə bayraq etmək bütün dünyaya öz iradəsini yeridə bildi.

Qədim türkərin mənəvi varisleri olan Azərbaycan dünyası da - Azərbaycan türkleri də yuxarıdakı sitatda göstəriləndi kimi, "Nə qədər böyük ictimai-siyasi nüfuz yiyələri olsalar da, digər xalqlarla qılınc davasına qalxıb düşməncilik etmədilər". Çünkü "Azərbaycan türkərinin birləşdiricilik yönümlü münasibətləri" - yəni zəngin mənəvi mədəniyyəti var idi ki, bu mədəni davranış, yüksək əqlət tipi yad-

2016-ci il "Multikulturalizm ili"dir

Multikulturalizmin Azərbaycan modelində etnopsixoloji amillər

etnosları da özleri ile məhrəban ənsiyetə çəkərək, onları Azərbaycan cəmiyyətinin könlüllü, bərabərhüquqlu üzvləri olmağa vadar etdi.

Bəs bu mədəni davranışın əsasında dayanan mədəniyyət özünü hansı formalarda təzahür etdirirdi? Hər şeydən əvvəl, bunu xalqın millimənəvi dəyərlərində axtarır tapmaq, görmək lazımdır.

Bu milli-mənəvi dəyərlərin bariz ifadəsi isə xalqın folklor dünyasında öz ekşini tapır!

Folklorumuzun en kiçik ölçülü, lakin böyük hikmətlər, dərin mənalar ifadə edən janrlarından olan Atalar sözümüz birbaşa xalqımızın etnik psixologiyasının ifadəcisi olmaqla yaşam dünyamıza - həyat amalımıza güzgü tutur. Bu baxımdan səciyyəvi bir nümunə üstündə dayanmaqla fikirlərimizin davamını (şərhini) verək. Söymə nöker dədəmə, söyməyim bəy dədəni. Yaxud: özüne qıymadığını özgesinə qıyma (özüne rəva görmədiyi) başqasına rəva bilme.

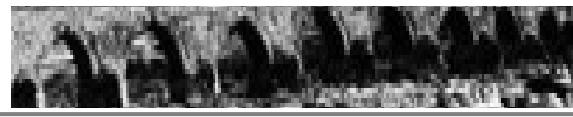
Bu, xalqımızın - azərbaycanlıların həyata baxış tərzinin ifadəsidir. Söymə nöker dədəmə demekle özündən aşağıda olana münasibətdə onun dilində cəmiyyətə səslənir, mesaj verir ki, eks təqdirde cavabını da danişığına - reftarına müqabil tərzədə alacaqsan. Yəni burada başqa sözə, cəmiyyətin sosial ierarxiyası arasında təraflıq prinsipini qoruması məsələsi var. Aşağı təbəqə ilə (nökerlə) yuxarı təbəqə (bəy) nümayəndəsi arasında sosial harmoniyanın gözənlənilmesi təbəbi irali sürürlü. Bu, azərbaycanlıların əqləq kodeksidir, təbəqələr, insanlar, ayrı-ayrı irqlər, millətlər arasındaki birləşdiricilik yönümlü münasibətidir, bərəşdiriciliq, geniş mənəna xalqlar arasında həmreylik duyularının etnopsixoloji ifadəsidir, xalqlararası sülh siyasetidir. Məhz bələ bir müdrik xalq düşüncəsi tarixən vətənimizdə multikultural bir məkanın olmasına münbət zəmin yaratmış oldu və ona görədir ki, doğma respublikamızın ərazisi müxtəlif çeşilərdən toxunmuş əsrarəngiz ilmələrlə bəzədiymiş nəhəg xalını xatırladan ayri-ayri etnos və milletlərin həmreylik və qardaşlıq ittifaqında birləşən ümumi vətəne dönübür. "Bizim hamimizin bir vətəni var - bu, Azərbaycandır" deyən xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev də məhz bu məqamı bələcə aforizm şəklində ifadə etmişdir. Bu birlili, bu qardaşlığı dünyadan sivil ölkələri həsəd aparılar. Bu cür multikulturallığın Azərbaycanlıq modelinin sirlərinə bəlkə də heynan qalırlar. Bunun sırını öyrənmək üçünse önce gərəkdir ki, Azərbaycan türkərinin mental dəyərlərinə, zəngin mənəvi dünyasına bələd ola bilsinlər. Bunsuz heç nəyə nail olıla bilməzler. Belə, Azərbaycan diyarının multikulturallığın orijinal ünvanına dönməsinin ilk sosial-psixoloji əsasları məhz her şeydən öncə xalqımızın etnopsixologiyasından, zəngin mənəviyyatından, mili-mədəni dəyərlərindən rişələnir. "Söymə nöker dədəmə" deyən xalqımız bölgədəki, regiondakı böyük ictimai-siyasi nüfuzlardan sui-istifadə etmədi, öz nökerinə, öz təbəssinə, öz müttəfiqinə, köləsinə həqarətedici nəzərlərlə baxmadı, hörmətlə yanaşdı ki, ona da - onun bəy dədəsinə də eyni qaydada hörmətlə yanaşılsın və nəticədə səmimi, istiqanlı münasibətlər formalaşın. Belə, bu, dünyanın lider dövlətlərinin, həmin dövləti təmsil edən və özlərinin ali irq sayan millətlərinin əzx etməli olduğu həyat dərsi, insanlıq felsefəsidir. Yoxsa ki, eks təqdirde dünyadakı öz hegemon mövgəllerindən sui-istifadə etmək bəşəriyyəti məhv-fəlakətə doğru sürükleyər. Nəcə ki, elə bunu elə xalqımızın dahi mütefəkkiri H.Cavid başqa bir mə-

qamda elə ifadə etmişdir: Təməddünün (mədəniyyətin) sonu vəhşətmədir (vəhşilikdirmi), nadir, əcəba (göresən)? Bax bu cür ittihad edirdi bəşəriyyəti dahi filosof. Göründü, anlayırdı ki, mədəniyyət adı altında antimedeniyyət tütğən edərək, insanlıq dünyası mənəvi iflas həddine yetişəcəkdir. Nüve silahları, reaktiv bombaralar və s. alımlar tərəfindən bəşəriyyətə xeyirxah məqsədlərlə xidmət etmək üçün icad edildiyi halda, bundan antihumanist zorakılıq əməlləri töredilir, bu, bəşər mədəniyyətinin sonucuda vəhşiliyə doğru yuvarlanması deyilim? Məhz dahi filosofumuz, xalqımızın böyük övladı H.Cavid bu kimi mənəvi fəsadlara işarə ilə yuxarıdakı mîsərsini işləmişdir.

Bəli, insan ağı, insan zəkəsi insanlıq xidmət etməlidir. İnsan işə sosial varlıq olmaqla mənəvi varlıqdır, belə olduqda isə insanlıq anlayışı altında mənəvi varlıq - mənəviyyat məfhumu dayanır. Mənəviyyat isə öz həyati ifadəsinə, real göründüsünü mədəniyyət hadisəsində tapır. "Qızımız, sənə deyirəm, gəlinim, sən eşit" - deyən xalqımız mədəniyyəti özündən başlayıb, tənbehi əvvəlcə özünükünə edib, bundan da başqasının - yadın ibret götürməsini isteyib. Bax budur azərbaycanlı milli mentalitetinin özünəməxsus ifadə forması və başqalarına öz əməllerindən nümunə göstərmək mədəniyyəti!

Biz azərbaycanlılar təbət etibarilə qədim Şərq mədəniyyəti, qədim Türk təfəkkürü və müasir İslamın şəriat və ehkamlarını sintez edib, birləşdirməkle bu gün sivil dünyaya multikulturalizmin Azərbaycan modelini açıq-aşkar şekilde (və hətta dövlət səviyyəsində) göstəririk. Qafqaz regionunda və ölkəmizdə etnoslara xalqlararası münasibətlərə Azərbaycan xalqının milli-mental dəyərlərinin dominantiqlığı da bu baxımdan təbii qarşılıqlıdır.

Azərbaycanlıların ailə-məsələ mədəniyyəti öz bütün dünyaya təəzələrindən bir örnekdir. Azərbaycanlı ailəsində bütöv sarsılmaz bir dünyanın ictimi formadakı özək qatıdır. Ta qədimdən azərbaycanlılarda monoqam ailə tipi mövcud olub. Bu, nə deməkdir? Bu, qadına olan hörmətin, verilən dəyərin yüksək təzahür forması olub, tek karvalı ailə tipi deməkdir. Yəni ta qədimdən azərbaycanlılarda təkarvadılıq principi hökmən olub. Hətta 13 əsrdir ki, islam dinini qəbul etmiş olsaq belə, islam şəriətinin buyurduğu halal yolla siyələrə eləmək və bir neçə arvad almazıq məməkənliyənə məsələ. Azərbaycanlı ailəsində bütöv sarsılmaz bir dünyanın ictimi formadakı özək qatıdır. Ta qədimdən azərbaycanlılarda monoqam ailə tipi mövcud olub. Bu, nə deməkdir? Bu, qadına olan hörmətin, verilən dəyərin yüksək təzahür forması olub, tek karvalı ailə tipi deməkdir. Yəni ta qədimdən azərbaycanlılarda təkarvadılıq principi hökmən olub. Hətta 13 əsrdir ki, islam amili təkarvadılıq sindromunu Azərbaycan xalqının təbətindən sindirib-çıxarda bilməyib. Ona görə ki, Azərbaycanlı etnosunun düşüncəsi ne görə qadın-qız ailənin, nəslin, tayfanın namusu-şərəfidir, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsiyələrindən, qadın-ana müqəddəsdir və Ana haqqı-Tanrı haqqı deyə ana əziz, müqəddəs tutulub dəyərləndirilmiş. Tanrı (Allah) göydə tək olduğu kimi, qadın (arvad) - uşaqların anası olan ana da tek olmalıdır principi güdülmüşdür. Beləcə, qız-gəlin, qadın, ana ucuz tutulmayış, anaya yüksək dəyər verilmiş və nəticədə təkarvadılıq səsi

2016-ci il "Multikulturalizm ili"dir

(Əvvəli səh.5.də)

Bir eyani misal da çəkməklə fikirlərimi daha aydın şəkildə təsəvvürlərde canlandıracagam. 1993-cü ilde doğma Qarabağdan qaçınan soydaşlarımız çadır düşərgələrində kompakt halda məskunlaşanda, xarici ölkələrdə onlara ərzəq, geyim və s. yardım payları verilirdi. Həmin ərefədə hansısa ölkədən verilən yardım avadanlıqları içərisində qoruyucu vasitə kimi prezervativ qondomlar da olmuşdu. Yaziq Azərbaycanlılar, məzəlum qəçqinlər nə bildirlər ki, qoruyucu vasitə nadir.

Şakir Albaliev

Multikulturalizmin Azərbaycan modelində etnopsixoloji amillər

Uşaqlar həmin qondomları hava şari bilib, əllərində tutub, içərisinə hava üfürüb şışırtmək istemişdilər. Çünkü Azərbaycanın milli düşüncəsində qız-qadın müqəddəsdir, bakirəlik anlayışı uca tutulub, bir kişinin halal-hümmət yolla bir qadını - bir ailəsi olar düşüncəsi hakim olan mühitdə kimin aqlına oğraşlıq etmək gələr?! "Qazan qarası gedər, namus qarası getməz" düşüncəsilə həyat sürən Azərbaycan xalqının bu həyat amali Azərbaycan ərazisində yaşayan bütün Azərbaycan vətəndaşları üçün dini-irqi mənsubiyetində asılı olmayaraq yaşam tərzinə çevrilib. Bu cür yüksək əxlaqi dəyərlərin daşıyıcıları olan xalqımızın digər etnosların mədəniyyəti üstüne dominantlıq etməsinin səbəbi də məhz bu amille ölçülməlidir.

1 Dekabr - QIDS (QİCS) - AIDS - SPİD eleyhinə ümumdünya mübarizə günü kimi qeyd olunur. Mənəcə, Azərbaycan xalqının qız-qadına qarşı olan münasibətinin dünya ölkələri tərəfindən öyrənilib - mənimseñilmesi bu problemi avtomatik olaraq öz yoluna qoyar. Onsuza da Qerb, Avropa Şərqi mədəniyyətini öyrənməklə, mənimsəməklə məşğuldur, qoy Azərbaycan xalqının etnik təfəkkür dünyasında yaşayan qadın-anə mütqəddəsliyi fenomeninin də sirləri ni öyrənib, özləri üçün, bütün dünya üçün əxz etsinlər. Onda nə qoruyucu şarlara (qondomlara) ehtiyac qalar, nə də ki, artıq qlobal problem - xəstəlik olan SPİD-ə (AIDS-QIDS) yoxluşma halları baş verir. Bəşəriyyət də özünü bələ bir xəstəlik təhlükəsinə salmaz. Bax özünün yüksək mədəniyyəti ilə Azərbaycan xalqı irqini ayrı-seçkililiyi aradan qaldırır, islam və xristian dinlərinin mənsubularını bir mədəni arenada birləşdirir. İnterkulturnallığın ünvanı olan Azərbaycan dünyasında onun vətəndaşlarının bir mehriban aile şəklində yaşamlarının sırrı Azərbaycan xalqının yüksək mədəni dəyərlərinin integrasiya olunması ilə bağlıdır. Bu integrasiya prosesi beynəmiləlcilik əhval-ruhiyyəsi ilə müsayiət olunur; ölkə vətəndaşlarını həmrəylək, qardaşlıq duyuları altında bir-birlərinə yaxınlaşdırır, səmimi, doğma mənsubiyyətlər formalaşdırır.

Bizim Mifologiya şöbəsinin elmi eməkdaşı İlhamə Qəsəbovanın məliliyyətcə gərcü olan şair-publisist Giya Paçxataşvili həyat yoldaşının vaxtsız ölümü ilə bağlı qəzetdəki çıxışı da məni heyrətə getirmişdi. Yazida gərcü Giyanın həyat yoldaş-

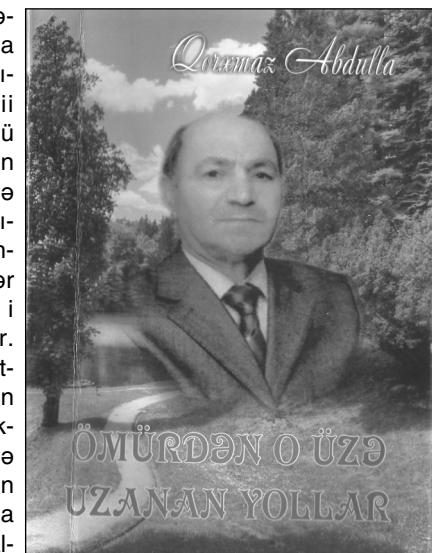
na olan sonsuz sevgisi bədii-publisistik bir dillə elə təsirli verilmişdi ki, deyərdin ki, bəs əfsanəvi Əslı-Kərəm, Qərib-Şahsənəm, Leyli-Məcnun məhəbbətindən söz açılır. Daha doğrusu, bir azərbaycanlı etnosunda olan ailə sevgisi, ər-arvad sədaqəti necə güclüdürse, İlhamə Qəsəbova da yazısında Giya Paçxataşvili həyat yoldaşına olan sədaqətini beləcə ideallaşdırılmışdı. Düzü, Giyanın yerində bir sevgisində fədarət aşıq olan azərbaycanlı oğlunun simasını gördürüm. Düzü, içimdə bir həsəd hissi baş qaldırırdı ki, kaş bu yazı hansısa bir azərbaycanlı ailəsi

tarixi Azərbaycanda, istərsə də vətəndən xaricdə) yaşamasından asılı olmayaraq hər bir azərbaycanlı Azərbaycan Respublikasına - azərbaycanlıların müstəqil dövlətinə milli idealların əsas müdafiəcisi kimi baxmaqdə tamamilə haqlıdır "(Bax: Nizami Cəfərov, Vüqar Sərdarov, Altay Cəfərov, "Azərbaycanlı ideologiyasının etnoqrafik əsasları", Bakı, "AzAtaM", 2016, səh.32).

Lakin bir təessüfləndirci məqamın da üstündən sükütlə keçmək olmaz. Xainlərin, satqınların milliyyəti olmur. Azərbaycan adlı cənnətməkan diyarda həmişə rahat yaşayıb,

İCTİMAİ HADİSƏLƏRİN BƏDİİ FONDA TƏSVİRİ

Yazıcı-publisist Qorxmaz Abdullanın 2016-ci ilde "Nərgiz" nəşriyyatında çapdan buraxılmış "Ömürdən o üzə uzanan yollar" kitabında hekayələri, əfsanə və rəvayət üslubunda bədii yazıları, yumeskoları, təmsilləri, eləcə də müxtəlif mətbü orqanlarında işq üzü görmüş publisist yazıları özünə yer alıb. Düzü, burdakı hekayələri gözdən keçirdikcə hər bir müəllif kimi Qorxmaz müəllimin də özünü yazdığını, yəni öz rastlaşlığı, şahidi olduğu hadisələri qələmə aldığına şahidi olursan. Belə ki, bədii şəkillədə qələmə alınan bu əsərlərə günümüzün realıqları, zəmanəməzin fəsadları inikasını təpir. Hətta müəllifi yaxından tanıyan bir oxucu kimi mən buradakı hekayələrin bir çoxunda onun öz obrazı-nın bədii təcəssümünü gördüm. Bütün bunlar həm də onun yazdıqlarına uğur qazandıran cəhətlər kimi mən i düşünləməlidir.

Belə ki, həyatdan güc alan yazılar, gerçəklilikləri özündə eks etdirən əsərlər birbaşa öz rişəsini reallığı söykəməklə yaşarıraq haqqı qazana bilirlər. Bu mənədə Q.Ə. Abdullanın yazılarında real həyatımızın bədii təsvirini görürük.

Bir də Qorxmaz müəllimin hekayələrində ümumi bir ortaq cəhət də özünü qabarıq şəkildə göstərir ki, bu fakt da bir müəllif kimi onun filoloji təhsili ilə ölçüləməlidir. Nədir bu xarakterik əlamət? Bu, müəllifin əsərlərində tez-tez sabitləşmiş ənənəvi xalq deyimlərinə, məsələ və atlalar sözlərimizə müraciət etməsi ilə əlaqədardır. Məsələn, "Birdən Niqalaydan qalma" cib telefonum yuxudan beyqəfil oyanan uşaq söyleyişlərində şirin-şirin gərnəşdi, sonra da elə haray-həşir saldı ki, deyərdim bəs bu dəqiqə yazığın içi-içalatlı çıxıb səpələnəcək stolun üstüne".

Bu cümlədəki "Niqalaydan qalma" ifadəsi, "içi-içalatlı çıxma" deyimi el dilindən gəlmə olub, bilavasitə danışlıq dilinin şirinliyinə delələt edir ki, bu frazaları da müəllif ustalıqla öz yazı dilində istifadə etmişdir. Həmçinin burada bu zaman metaforik bir deyim əsasında el atmaqla cansız telefonu "yuxudan beyqəfil oyanan uşaq" kimi təşhisləndirib, hekayənin diline şirinlik qatmağa nail olmuşdur. Əlbəttə, Qorxmaz Abdulla bu yolla hem canlı xalq danışq köloritini əsərinin ruhuna qatmış, hem metaforik bədii təsvir, ifadə vasitələrindən istifadə etmiş, həm də ki, bu yolla oxucunu da silkəlməyə nail olmuşdur ki, məhz bundan sonra hekayədə cərəyan edən hadisələr də bu əhvalat üzərində qurulub davam etdirilmişədir. Bundan sonra müəllif bədii əsərdə demək istədiyi əsas mətbət üstüne gelmiş, şou aləmdəki hoqqabazlıqlara işarə ilə

həyatımızda da onun doğurduğu mənəvi fəsadları tənqid etmişdir. Ardınca da ictimai aləmdəki ziddiyətləri bədii şəkildə açıb göstərmişdir.

"Kövrək olur qocalar" adlı digər bir numunədən bir parça da diqqət edək:

"-Televizorda maraqlı nə göstərirler ki? Bir babat şey veriləndə də tez-tez boş, mənasız, gülünc reklamları dütüştürürler ortasına. Adam əsəbləşir. Allah haqqı, az qalıram televizoru salam çeliyin altına, sindirəm. Təzyiqim vurur beynimə.

-Mən üç ayı pensiya bura-xılmışam. Elə bilirem otuz ildi bekarım. Hər dəqiqəm bir il kimi gəlir mənə. Nainsaflar mən də yaşı bəhanə getirib işim-dən uzaqlaşdırılar. Guya emək qabiliyyətimi itirmişəm".

Dialoq üslubunda verilmiş bu hissədə də danışq üslubundan istifadə edilməklə cəmiyyətdəki antipod həllər ifşa olunur.

Maraqlıdır ki, Qorxmaz Əvəz oğlu "Əfsanələr" bölümündə verdiyi bədii əsərlərinin da ruhuna ictimai həyatın ruhunu getirmişdir. Belə ki, onun "Bənəfşə nişan oldu" adlı yazısının adındakı bənəfşə sözünü belə dialektde işlənən formada eks etdirmişdir. Əlbəttə, burada xalq əfsanəsindən qaynaqlanan motiv əsasında müəllif fiqirlərini deməyə imkan tapmışdır. Xüsusən də, onun bu hekayənin sonunda verdiyi iki abzaslı əlavəsi birbaşa müəllif müraciəti (ricət) kimi səslənir. Hardasa publisistikada rast gəldiyimiz "P.S." kimi sonluğu xatırladır. Yəni burada müəllif sanki bədii yazısına ictimai məzmun vermək niyyətini bir qədər açıq formada-publisistik düşüncəsinin işığında açıqlamağa məcbur olur. Əslində bununla Qorxmaz müəllim xalq yaradıcılığında bədii-metaforik bir dillə rastlaşdırılmışdır. Bəhər fəsli, Boran çağının obrazlarına münasibətdə demək istəyir ki, bu obrazların arxasında real həqiqətləri dayanır.

"İçində cin-şeytanın bardaş qurub oturmuş bimürvət Boranın sevgililərə öz adına, amalına uyğun tor hördüyüñ" qeyd edən müəllif bu cür halların həyatdan - öz yaşadığımız dövrdən, mühitdən baş alıb geldiyini göstərmək istəyir. Bununla ona eyham edir ki, ey insanlar, gəlin haqqı qayıdın, içimizdən bardaş qurub oturmuş cinləri - şeytani qüvvələri qovub çıxardaq. Özümüzü daxilən islah edib, mənənən təriyeləndirək. Mənəcə, bu idəya bir xalq müəlliminin düşüncələrinin həm də bir müəllif kimi bədii əsərlərinin inikası kimi də düşünülməlidir.

Şakir Albaliev

Azərbaycan xalqı öz tarixində çox sınaqlardan keçmişdir. Müstəlif dövürlerde bir sıra imperiyaların - Midiya, Əheməni, Sasani, Hülaküler, Teymurilər, Qaraqoyunlu, Ağqoyunlu, Səfəvilər, Osmanlılar, Rusyanın tərkibinə qatlısalarda, bir xalq kimi öz varlığını, dilini, mədəniyyətini qoruyub saxlaya bilmışdır. Azərbaycan tarixinde xüsusi yeri olan qədim Cəbrayıl torpağı öz maddi və mədəni abidələri ilə diqqəti cəlb edir. Diri doğadakı Mazannəne, „Qız qalası“ arxeoloji abidələri, Dağ Tumas kəndi yaxınlığında „Divlər sarayı“ mağarası, Sırık kəndindəki „Qala“ və digər tarixi yadigarlar sübut edir ki, bu ərazi qədim zamanlardan yaşayış məskənləri ilə zəngin olmuşdur. Türk əsilli tayfaların əzeli və əbədi məskəni olan Cəbrayıl torpağında Sırık (akademik T.Hacıyev onların „Sırık“ türk tayfalarından olduğunu söyləyir), Cəbrayılli, Horovlu, Soltanlı, Mərcanlı kimi qədim tayfalar məskunlaşmışdır...

Türkməncay müqaviləsindən 45 il sonra, 1773-cü ildə Yelizavetpol (Gəncə) quberniyasının tərkibində Cəbrayıl qəzası yaradılmışdır. Bu qəzaya indiki Füzuli, Xocavənd, Beyləqan, Qubadlı və Zəngilan rayonlarının əraziləri daxil idi. 66.360 nəfər əhalisi, 6664 kv.km.sahəsi olan Cəbrayıl qəzasına yüzden çox kənd daxil idi. Bu ərazidə Cəbrayıl elinin maraqlı keçmiş və özünəməxsusluğu ile seçilən qədim obalarından biri, Qovşudlu elatları məskunlaşmışdır. Qovşudlular Qarabağın köklü elatlarından olan Cavanşir, Cəbrayılli və digər tayfalarla eyni tarixi dövrde mövcud olmuşdur. Rus tarixçisi İvan Şopen XIX əsrin ortalarında Qarabağ və digər bölgələrdə yaşayan orta əsr tayfalarından bəhs edərək Sofulu, Bəydilli, Kürdmahmudlu, Əlyanlı, Qaracallı, Bergüşadlı tayfaları ilə yanaşı Qovşudlu tayfasının da adını çəkir. Qovşudlu adı ilə bağlı topominlərə Qarabağda, Həkəri çayının yuxarılarında, Zəngəzur mahalında, Qərbi Azərbaycanın Şəhur-Dərələyəz mahalında rast gəlirik. Burada olan Qovuşuq, yaxud Qovşad-Qovşud- Qovşudlu kənd adları X əsr tarixi mənbələrində göstərilir. Şəhur-Dərələyəz qəzasında Qovuşuq, Zəngəzurun Qafan rayonu ərazisində Qovşudlu kəndinin əhalisi 1988-ci ildə deportasiya edilmiş, kəndlərin adı dəyişdirilərək müvafiq olaraq Yermon, Kavcud qoyulmuşdu (19.IV.1991). Orada eyni adla səslenən mesə, dağ, yaylaq adları mövcuddur. Hətta İranın Xorasan vilayətində (XVIII əsrin 30-cu illərindən), həbələ Baharlı tayfalarının (Qaraqoyunlulara məxsus) məskunlaşlığı ərazilərə də də Qovşudluların olması söylənilir. Qovşudlu tayfaları əsasən Qarabağ xanlığı və Qərbi Azərbaycan ərazisində teşəkkül tapmış, Nadir Şah dövründəki hadisələrlə əlaqədar olaraq digər ərazilərə səpələnmişdir. Heç zaman öyrənilməmiş bu mövzu haqqında yazılı tarixi qaynaqlarda çox az məlumat vardi. Əsas tədqiqat obyektləri isə işğal altındaki Qarabağ, Zəngəzur və Qərbi Azərbaycan ərazisində qaldığından bütövlükde Qovşudlu tayfaları haqqında geniş məlumat vermək bir qədər çətindir. Araşdırılıb öyrənilməsi vacib olan bu və bu kimi mövzular okeanda damla kimi olسا da, xalqımızın tarixidir. Bizim borcumuz isə bunları doğru, dürüst yazıya alıb xalqa çatdırmaqdır. Odur ki, biz əsasən qədim Cəbrayıl ərazisində yaşayan Qov-

QOVŞUDLU ELATLARI

(Qısa tarixi öcerk)

şudlu elatlarının mənşəyi, tarixi, bu gündü durumları barədə söhbət açılacağıq. Qovşudlular Qarabağ xanlığının Dizaq-Cavanşir mahalının tərkibinə daxil idi. XVIII-XIX əsr tarixi mənbələrinə görə qədim Cəbrayıl elində 18 oymaq, ondan çox oba olmuşdur. XIX əsrin ortalarında Qovşudlu obasının (bəzi mənbələrdə bu oba Hüseynbəyli də adlanır) kəndxudası Mirzə Seyidli oğlu olmuşdu. Məlum olduğu kimi, XVIII - əsrin əvvəllərində ağır iqtisadi və siyasi böhran keçirən Səfəvilər xanədanının 200 ildən artıq sürən hakimiyətinə son qoyuldu. Bu zaman (1736) Əfşarlar tayfasından olan Nadirqulu xan özünü İranın şahı elan edərək, siyasi hakimiyətini rəsmileşdirdi.

Nadir Şahın siyaseti Azərbaycan xalqının vəziyyətini son derecə ağırlaşdıraraq, əhalinin var - yoxdan çıxmamasına səbəb oldu. Kəndlilərin bütün varidatı vergi şəklində əllerindən alınaraq şah xəzinəsinə verilirdi. Bunun nəticəsində bəzi elatlar qonşu vilayətlərə getməye mecbur olurdular. Qovşudluların ən yaşlı sakini Maral Necəfaliqizi atası Necəfali yüzbaşından eitdiyi hadisəni belə nəql edirdi: - „Bizim babalarımız (Qovşudluların - M.M.) şah qəzəbinə gəliblər. Padşaha ası olduqlarına görə, Qarabağdan İrana sürülbilər. 20-30 ildən sonra yenidən vətənə dönüb...“ XVIII yüzilliyin 30-40-ci illərində Nadir Şah zülmənə qarşı Azərbaycanın əksər yerlərində xalq çıxışları baş verirdi. Ölkədə yoxsulluq, acliq fəlakət tügen edirdi. Tarixçilərin qeyd etdiyi kimi, silahə el atıb müqavimet göstərə bilməyənlər daim yaşayış yerlərində kütləvi surətdə çıxış getməye mecbur olurdular. Bu zaman elat tayfalarından olan Qovşudluların bir hissəsi öz doğma yerlərindən qonşu vilayətlərə getməye mecbur oldular. Qovşudluların digər bir yarısı isə, başda ən nüfuzlu tayfa rəhbərləri olmaqla, həkimiyətdən narazı olduqları üçün İrana sürgün edildilər. Nadir şahın saray tarixçisi Məhəmməd Kazım və digər tarixçilər bu dövrü xarakterizə edərək yazardılar ki, Nadir Şah tərəfindən İrana sürgün edilmiş elatların bir hissəsi Şahın ölümündən sonra, Qarabağa - öz ata-baba yurdlarına döndülər. Qovşudluların İranda öz yurdlarına yenidən dönməsi tarixi, birinci Rusya-İran müharibəsindən (1804-1813) əvvələ, yəni XVIII əsrin axırlarına təsadüf edir. Yaşlı sakınların söylədiklərinə görə Vətəne dönen Qovşudlular əsasən aşağıda adları qeyd olunan altı tərəldən (tayfalarдан) ibarət olmuşdular: 1. Seysənli 2. Mirimilər 3.Qaralar 4.Qoturlular 5. Eyzazlılar 6.Qululular.Göründüyü kimi adlarını çəkdiyimiz bu altı tayfadan heç birinin „Qovşudlu“ sözü ilə bağlı, birbaşa əlaqəsi yoxdur. Kəndin məlumatlı sakınlarının söylədiklərinə görə Qovşudlular „Qovşud“, yaxud „Qovşad“ adlı şəxsin törəmələridir. „Qovşud“ şəxs adı qədim türklərdə geniş yayılmışdır.

Qovşudlu - Qovşutlu - Qovşadlı adı ilə bağlı topominlərə nəinki Azərbaycanda, həbələ Ön Asiya, Orta Asiyada da rast gəlirik. Bütün bunlar onu göstərir ki, Qovşud --(Qovşut) qədim türkdilli

tayfalarda geniş yayılmış addır. Bəzi ehtimallara görə qıpcaq türk tayfalarından olan "Qov" etnonimi "uş", "uq" şəkilçiləri artırmaqla topomin düzəlmüşdür. Coğrafi adlar lüğətində olan qeydlər fikrimizi bir daha təsdiq edir. Beləliklə, „Qovşud“ şəxs adının sonuna milli şəkilçi olan -lu əlavə olunmaqla bu tayfanın adı Qovşudlu şəklində formalaşmışdır. Habelə tekce Cəbrayıl rayonu ərazisində müxtəlif tarixi dövrlərdə, müxtəlif coğrafi məkanlarda, Qovşudlulara aid olan bir neçə qəbristanlığın mövcudluğu, oradakı qəbrüstü abidələrin üstündə əreb qrafikası ile yazılarının olması bu tayfa haqqında fikir söyleməyə imkan verir.

1.Cəbrayıl rayonu Soltanlı kəndi yaxınlığında „Qovşudlu qəbristanlığı“ adlandırılan qədim türk qəbristanlığı, orada Kərbalayı Müstafa və Molla Cümşüdü əreb qrafikası ilə yazılmış qəbirüstü abidələri son dövrlərə qədər qalır. Onu da təessüf hissə ilə qeyd edim ki, bu qəbristanlığın bir hissəsi XX əsrin 60-ci illərində buldozerlə düzəlnib, yerində pambıq ekilmiştir.

2. Digər qəbristanlığı isə indiki Qovşudlu kəndinin cənubi-qərbində, kənddən 4-5 km aralı Gəyəndəki qədim „Qoturlu“ (Qoturlu tayfa adıdır) qəbristanlığıdır. Onu da qeyd edim ki, bu qəbristanlığın bir hissəsi XX əsrin 60-ci illərində buldozerlə düzəlnib, yerində pambıq ekilmiştir.

3. Qovşudluların da dəfn olunduğu digər qəbristanlığı Keçəldəğin etəyindəki Qabırı adlanan yerdə qədim qəbristanlığıdır. Qəribi Azərbaycanın Bazarçay ərazisində Qovşudluların „Qovşudlu dəri“ adlanan ata-baba yayaqları var idi. XIV - XVII əslərə aid olan bu qəbristanlıqda yayaqla dünyasını dəyişmiş çoxlu sayıda Qovşudlular da dəfn olunmuşdu.

Burada bəzi qəbirlerin üzərində dairəvi əreb qrafikası ilə yazılmış daş kitabə, Qaraqoyunu və Ağqoyunlulardan yadigar qalan onlarla qoç heykelləri vardi. 1984-cü ilin avqust ayında bu qeydlerin müəllifi Qabırıda olarkın oradakı daş kitabələrdən, daş sanduqələrdən, qoç heykellərindən əsər-əlamət görmədi. Mənfur ermənilər onları yox etmişdilər.

4. Başqa bir qəbristanlığı keçən əsrin 20-ci illərində salınmış Qovşudluların hal-hazırkı qəbristanlığıdır.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi qədim Cəbrayıl ərazisində onlarla maddi və mədəni abidələr qeyd olunmuş tarixi ədəbiyyatlara daxil edilmişdir. Ancaq Qovşudlu kəndinin məskunlaşlığı ərazidə, „Burunun üstü“ deyilən nöqtədə, orta əsrlərə məxsus daş qurğunun (çox güman ki, gözətçi məntəqəsi) mövcudluğu sovetlər dönməndə heç bir kəsi maraqlandırmamışdır. Təqribən 300-350 kvadrat metr sahədə yonulmuş çöl daşlarından dairəvi şəkildə hörülülmüş qurğunun qalıqları indi de qalmaqdadır. Kənddə dörd qədim kəhriz- Qaralar Kəhrizi, Nəhənd Kəhrizi, Mirimili Kəhrizi və Mirzali Kəhrizi, ondan artıq bulaq var idi.

Yarandıqları dövrdən XX əsrin

40-50-ci illərinə qədər köçəri həyatı keçirən Qovşudlu elatları qıçı Araz qırğıncında-İnceçayın Arazla qovşduğu ərazidə, payızı isə Gəyən düzündə keçirilmişdir. Yaz ve yay aylarında isə öz ata-baba yayaqları olan Keçəldəğ - „Qovşudlu dəresinə“ qalıxb sürürlərini, ilxlarını becərmişlər. Əsasən heyvandırıqla məşğul olan Qovşudlu camaatı divan (dövlət) torpaq mülkiyyət formasından istifadə edirmişlər. Bütün elatlarda olduğu kimi, Qovşudlular da otaqdan istifadə etdikləri üçün xana vergi verirdilər. Ancaq natura formasında yığılan vergini el aqsaqqalı Nəcəfali yüzbaşı toplayarmış. Yığılan vergi xana - dövlət xəzinəsinə təhvil veriləmiş.

Qovşudlular arasında ilk dini təhsil almış şəxs Molla Cümşüd və onun qardaşı Molla Həsən olmuşdur. Onlar dini təhsillerini İranda başa vurmüşdular. Habelə, İslamin müqəddəs ziyyaratgahlarında olmuş Hacı Ali, Kərbalayı Mustafa, Məşədi Əsəd, Məşədi Baxşalı və digərləri camaat arasında böyük nüfuz sahibləri idilər.

Necəfali Alquluoğlu və Mehrəli Alquluoğlu Qovşudlular arasında ilk dəfə xan tərəfindən yüzbaşı titulu lətiyəq görülmüş şəxs olmuşlar. Muxtar Kəbili oğlu, Mahmud Qəbilyəli oğlu, Soltan Zeynalabdin oğlu, Musavat (ADC) hökumətinin könüllü əsgəri olmuş və ölüne qədər bunulla fəxr edirdilər.

Azərbaycanda Sovet hakimiyəti qurulandan az sonra Cəbrayıl qəzası ləğv edilib, (1929) əvəzində Cəbrayıl rayon (8.VIII - 1930) yaradılmışdır. Həmin rayonun ilk sədri təhsili, savadı olmayan Şahmurad Baxşəli oğlu Mustafayev olmuşdur. Kolxozen ilk sədri təhsili, savadı olmayan Şahmurad Baxşəli oğlu Mustafayev olmuşdur. Kolxozenin ilk illərində Qovşudlu 65-70 ailə kolxoza üzv yazılmış, onlardan xeyli sayıda iribuyuzlu mal-qara, at, dəvə və 4000 başdan çox qoyun - keçi alınaraq ümumi əmlaka daxil edilmişdir. Hər tayfa məxsus olan torpaq bölgüsü kəndlilərin əllerindən alınib ümumi kolxozi elan edilərək xəritələşdirilmişdir. 1934-cü ildə qəbilələrin qəbələlərinə qədər qəbələlərin üzərində dairəvi əreb qrafikası ilə yazılmış daş kitabə, Qaraqoyunu və Ağqoyunluların yadigar qalan onlarla qoç heykelləri vardi. 1984-cü ilin avqust ayında bu qeydlerin müəllifi Qabırıda olarkın oradakı daş kitabələrdən, daş sanduqələrdən, qoç heykellərindən əsər-əlamət görmədi. Mənfur ermənilər onları yox etmişdilər.

Bütün varidatı, əmlakı məhv edilmiş əhalı yol kənarında, çadır düşərgələrində, ferma binalarında, məktəblərdə, yataqxanalarda, zirzəmilərdə məskunlaşmış, səbrə doğma torpaqlarına qayıdaqları günü gözləyirlər. Həmin kəndlərdən biri de Qovşudlu kəndidir. Qovşudlu kəndi 1993-cü il sentyabr ayının 3-də işğal olundu. O zaman Qovşudlu 87 ailə, 450 nəfərdən artıq əhalı yaşıyordı.

sində təqribən 300 Qovşudlu ailəsi yaşayır. Onlar Milabad, Mil qəsəbəsi və Beyləqanın özündə yurd - yuva qurubları. Qovşudlu tayfalarını fərqləndirən bir xüsusiyyəti deməmek mümkün deyil. Bu da onların təbiətində irəli gələn sərbəstlik, əyilməzlik və məğrurluqdur. Eyni zamanda səmimilik, doşluğa etibarlı olmaq, sözünə sadıqlik, qonaqpərvərlik bu tayfanın başlıca məziyyətlərdəndir. Qovşudlular ədalətsizlik və kobudluqla qarşılaşıldıqda adətən düzümsüzlik nümayiş etdirirlər. Bu isə onlara çox zaman başağrısı gətirir.

Keçən əsrin 60-70-ci illərindən başlayaraq Qovşudlu kendi öz tarixində yeni mərheleyə başlayır. Maddi şərait yaxşılaşdırıqca kəndi tərk edənlərin müəyyən qismi geri qayıdır. Kənddə bir və iki mərtəbəli yeni evlər tikilir, əhalinin sayı çoxalır, ən başlıcası Respublikanın müxtəlif ali və orta ixtisas məktəblərində oxuyanların sayı iləbəl artırdı. Elə bir ailə olmur ki, orada aži bir ali və ya orta ixtisas təhsilli şəxs olmasın...

1991-ci ildə, SSRİ dağıldıqdan sonra, Azərbaycan xalqı XX əsrde ikinci dəfə öz müstəqilliyini bərpə etdi. Sovetlər ittifaqında yanmış boşluqdan, gərgin beynəlxalq vəziyyətdən istifadə edən ermənilər Rusyanın yardımından bəhrənərək, Azərbaycan torpaqları hesabına ikinci erməni dövləti yaratmaq üçün planlar qururdular. Bununla da XX əsrin əvvəllərində qızışdırılan Ermenistan-Azərbaycan münaqişəsi yeni mərheleyə qədəm qoydu. Rusyanın maddi və hərbi yardımından istifadə edən ermənilər ərəb təhsilcələrə qarşıdır. Nəcəfali Alquluoğlu Qovşudlular arasında ilk dəfə xan tərəfindən yüzbaşı titulu lətiyəq görülmüş şəxs olmuşlar. Muxtar Kəbili oğlu, Mahmud Qəbilyəli oğlu, Soltan Zeynalabdin oğlu, Musavat (ADC) hökumətinin könüllü əsgəri olmuş və ölüne qədər bunulla fəxr edirdilər.

Azərbaycanda Sovet hakimiyəti qurulandan az sonra Cəbrayıl qəzası ləğv edilib, (1929) əvəzində Cəbrayıl rayon (8.VIII - 1930) yaradılmışdır. Həmin rayonun ilk sədri təhsili, savadı olmayan Şahmurad Baxşəli oğlu Mustafayev olmuşdur. Kolxozen ilk sədri təhsili, savadı olmayan Şahmurad Baxşəli oğlu Mustafayev olmuşdur. Kolxozenin ilk illərində Qovşudlu 65-70 ailə kolxoza üzv yazılmış, onlardan xeyli sayıda iribuyuzlu mal-qara, at, dəvə və 4000 başdan çox qoyun - keçi alınaraq ümumi əmlaka daxil edilmişdir. Hər tayfa məxsus olan torpaq bölgüsü kəndlilərin əllerindən alınib ümumi kolxozi elan edilərək xəritələşdirilmişdir. 1934-cü ildə qəbilələrin qəbələlərinə qədər qəbələlərin üzərində dairəvi əreb qrafikası ilə yazılmış daş kitabə, Qaraqoyunu və Ağqoyunluların yadigar qalan onlarla qoç heykelləri vardi. 1984-cü ilin avqust ayında bu qeydlerin müəllifi Qabırıda olarkın oradakı daş kitabələrdən, daş sanduqə

XUDAFƏRİN

SON SƏHİFƏ

Nº 11 - 12 (6773-6774)

20 oktyabr 2016-ci il

Elegiyadan doğulan şəhadətnamələr

9. Adamları həmişə səbirsizlikdə günahlandırırlar. Allahın səbri gendi, insan darqursaq, hövsələsiz, səbirsizdir deyirlər. Axi bəndənə yaşamaq üçün bircə ömür payı vermişən, Allah! O ömür də ki, vur-tut, çox olsa, ya 100 il ola, ya olmaya. Bəs insan nə qədər səbr edib dözməli, gözləməlidir?... Bəs insana nəsib olan ömür müddəti artıq səbr etməyə möhlət vermir axı. Səbir edilən illər həm də ömürdən "yeyilib-qurtarır". Axi insan sənin kimisi əbədiyaşar deyil ki, ilahi, sənin kimisi də uzunmüddətli səbr edib gözləyə... Sənin sürətin işiq sürəti ile ölçülürse, insanın bu sürəti qət etməyə heç bir ömürlük müddəti də yetmir. İnsan ölümsüz olsaydı, belki də insanı səbirsizlikdə günahlandırmış doğru olardı.

Elə insanın səbirsizliyinin də əsas səbəbi onun öləri məxlüq olmasına-dır... İnsanın ömür müddəti gəlib-bitəcək deyə artıq onda səbr etmeye dözüm çatmır. Elə "oğurluqla yalançılığın arası 40 gün çəkər" deyimimizdəki 40 günlük müddət de özlüyündə qeyri-müəyyenliyi bildirir və bu qeyri-müəyyen zaman müddəti də haqq-ədalətin gəlib yetişəcəyi səbir etme anını işarələyir. O "40 günlük" zaman intervalı bəndənin səbri ilə ölçüləndə, nisbətən real zamana görə tez gəlib çatır. Yox, ilahinin səbrinin genişliyi ilə götürüləndə, bu "40 günlük" vaxtı da görməyə insanın ömrü çatmır, qalır gələcək nəsillərin zamanına. Gələcəyin övladları isə bunu keçmişdə baş vermiş əhvalatın nəticəsi kimi eşidib-anlayırlar. "Biri var idi, biri yox idi" möcüzəsi kimi. Var idi, yox oldu, sonra da yenidən yoxdan var oldu, qayıbdan zühur etdi. Elə həyatımız da bu cür dövri, qapalı və tekrarlanan, ancaq fərqli formalarda təkrarlanan zəncirvari ömür həlqəsi devilmə!?

10. Taybatay açılmış könlümün
kapılarından heç kəs içəri girmədi.
Qəşəq garası olmayan könlüm evi

xarabazara döndü. Dilimdən qopan ah-nalələrim bayquş ularısını xatırladı.

11. Yuxu ve ezzayıl- ikisi de ölümgətirici missiya daşıyır. Ona görə də yuxuya ikinci ölüm deyirler. Yuxu ölüm kimi şeydir deyirler. Ezzayıl da, yuxu da xalq düşüncəsində müqəddəsdir. Ezzayılı söyməzlər, çünkü o, müqəddəsdir, ona görə də günahdır. Yuxuya da pis deməzlər, çünkü yuxu da ilahinin möcüzəsi, sırrı olaraq müqəddəsdir. Hətta adam pis yuxu (qorxulu röya, dəhşətli vaqə) görəndə də, yuxusunu açıb birisine danışmaq istərkən (yuxusunu nağıl etmək istərkən) "pis yuxu görmüşəm" deməz; "pis yuxu" ifadəsinin yerinə "qarşıq yuxu" ifadəsini işlədər, "qarşıq yuxu görmüşəm", yaxud "yuxumu qarışdurmısam" deyər.

Yuxu insanın cismini müvəqqəti "öldürüb", sonra yenidən dirildir (ayıldır). Əzrayıl isə insanın canını bıryoluq alır. Onunçün də "çıxan can geri gəlməz, ölen adam dirilməz" deyilir Oğuz hikməti oğuznamələrdə. Yuxu görərkən ruhumuz ruhani (göylər) aləmlə təmasa girir. Bəzən yuxugörmə vasitəsilə qabaqlayıcı hadisə kimi qaiqbən teoinformasiya da ala bilirik. Hətta qorxulu yuxu görəndə "Allah şərin-bəlanın qabağını alsın "deyə" dilək edib qurbanvermə aktı həyata keçiririk. Ya evdən pul, nəzir çıxarıq, ya heyvan qurban kəsirik. Bununla da qansız və ya qanlı qurbanvermə ayını icra etmiş olunur.

Ölüm mələyi Əzrayıl isə bizi bu cismanı dünyadan birdəfəlik ayırib aparır, o biri dünyaya- haqq dünyası deyiyimiz axırət aləminə əbədilik aparır. Ona görə haqq dünyası deyilir ki, Haqq (Haqq-təala) Allahın adlarından biri olub, Allahın adı ilə bağlı olan dünyanın da Allahın özü kimi əbədi olduğunu ifadə edir.

Bezən küfr danışıb, o dünyanın yoxluğunu iddia edirlər ki, öldün və hər

şey qurtardı, bədənin-cismiñ torpağı qarışib getdi, vəssalam. İnkır-minkir haqq-hesabına da inanmırlar. Amma unudurlar ki, fiziki ölüm cismə-badənə xasdır, mənəvi olan ruh isə Allaha məxsus olduğundan ölməz olub, əbedi olan ruhaniyyət aləminə uşub gedir. Necə ki, yuxu görən zaman fiziki bədənimiz yatağımızda uzanılı-yatılı halda qalsa da, ruhən bir çox yerləri gəzib-dolaşa bilirik. Bu zaman yuxudan ayılanda ruhumuz da təzədən qayıdıb bədənimizə-cismimizə daxil olur. Axi yuxugörmedə də, yaxud yuxu görmədən belə yatmış halda olanda belə biz müvəqqəti ölmüş oluruq. Ancaq ölüm mələyi Ərzayıl isə bizim ruhumuzu bədənimizdən əbedilik alıb apardığından, bir daha ruhumuz bədənimizə qayıdıb daxil ola bilməz. İnkır-minkir sorğularına cavab verən isə məhz ruhani dünyamızın təmsilçisi olan ruhumuz olur. Cənnətə, ya cəhennəmə gedən də bizim kiçik ölüm adlandırdığımız yuxu zamanı gördükümüz yuxularımızın əyani inikası olan ruhumuz olur. Artıq o əbedi ruh səltənətinən geriye dönüş olmur. Çünkü ölümsüz olan ruh bir daha ölümlü olan bu dünyaya (bizim real, gerçek dünya adlandırdığımız, amma eslinde isə fani, müvəqqəti olan bu dünyaya) adlaya bilər. Bədənən-cismiñ torpağı

bilməz. Bu səbəbdən də bizim real dünya adlandırdığımız bu dünyani haqlı olaraq, fani dünya adlandırırlar. Çünkü baqılık-əbədilik o dünyada- ruh dünyasındadır. Buna görə də dünyasını dəyişmiş birisi haqda söhbət açarken, el arasında bele bir sabitlemiş - qəlibləşmiş deyim işlədirler: "O ölüb, hax dünyasındadır, biz bu fani dünyada". Bele ki, Haqq dünyası Allahın əbədi dünyasıdır. Allahın hax dünyasında olanın haqqında isə haqq söz-düz söz danışarlar. Yəni ölenin barəsində şər, yalan danışmaq xalq düşüncəsində qünah savılıb.

SAKİR ALBALIYEV

Cəbrayıl rayon prokurorunun 2016-ci ilin 4-cü rübündə yasavılış verləri üzrə vətəndaşların qəbul vaxtları

S/S	Yaşayış yerinin adı və qəbul yeri	Qəbul vaxtı	Qəbulu keçirən şəxs
1.	Kürdəmir şəhəri (Musiqi məktəbinin inzibati binası)	21.10.2016-cı il Saat: 11:00	Prokuror Maarif Hüseynov
2.	Bakı şəhəri, Qaradağ rayonu Müşfiqabad məcburi köçkün qəsəbəsi, orta məktəbin inzibati binası	28.10.2016-cı il Saat: 11:00	Prokuror Maarif Hüseynov
3.	Hacıqabul rayonu ərazisindəki məcburi köçkün qəsəbəsi, Cəbrayıllı rayonu 7 sayılı orta məktəbin inzibati binası	18.11.2016-cı il Saat: 11:00	Prokuror Maarif Hüseynov
4.	Saatlı rayonu, Əlisoltanlı məcburi köçkün qəsəbəsi	25.11.2016-cı il Saat: 11:00	Prokuror Maarif Hüseynov
5.	Bakı şəhəri, Xətai rayonu, NZS qəsəbəsi, Mingəçevir küçəsi (Cəbrayıllı rayon 23 sayılı tam orta məktəbin fəaliyyət göstərdiyi inzibati bina)	09.12.2016-cı il Saat: 11:00	Prokuror Maarif Hüseynov
6.	Sabirabad rayonu, Şəhriyar məcburi köçkün qəsəbəsi	23.12.2016-cı il Saat: 11:00	Prokuror Maarif Hüseynov

Cəbrayıl RİH, YAP rayon təşkilatı və “Xudafərin” qəzeti

Cəbrayıl RİH-nin başçısı Kamal İltifat oğlu Həsənova, əmisi
Vahid Surxay oğlu Həsənovun

yəfatından kədərləndiklərini bildirir yə dərin hüznə bəssəqəliyi verirlər.

Allah rəhmət eləsin!

Cəbrayıl RİH, YAP rayon təşkilatı və “Xudafərin” qəzeti

Adıgözəlov Arif Adil oğlu
Mərdanov Mehman Əli oğlu
Quliyeva Şəfiqə Sabir qızı
Əzizova Tərlan Şahverdi qızı
Məmmədova Şövkət Sədrəddin qızı
Ağayeva Güləbəstə Yusif qızı
Məmmədova Abuzər Namaz qızı
Əhmədov Məhəbbət Mədət oğlu
Kərimli Nazh Zaur qızı
Əliyeva Gülsaba Baxşalı qızı
Abışov Yurik Soğanverdi oğlu
Hüseynov İsmayıll Sarxan oğlu
Həziyev Tofiq Firudin oğlu
İsgəndərova Səkinə Əli qızı
Məlikova Hüseyn Əli

Həmzəyev Üçtəpə Bahə oğlu
Mikayılov Gilə Abbas qızı
Quluzadə Cahid Elman oğlu
İmanov Vəzir Fəzili oğlu
Dünyamaliyeva Şəkər İsa qızı
İsmayılov Saxavət Alməmməd
Əliyeva Nabat Rəsul qızı
Abdulazimov Fərrux Cəmil oğlu
Əhmədova Səneybər Mustafa qızı
Vəliyev Tələ Məlik oğlu

vəfatlarından kədərləndiklərini bildirir və ailə üzvlərinə dərin hüznə bəsərək verirler.

Allah rahmet elaşin!

Baş redaktör:
Şakir Əlif oğlu
ALBALIYEV

**Qəzet Ədliyyə Nazirliyində qeydə
alınıb.**
H/h: 55233080000
kod: 200888
VÖEN: 9900003611
M/h: 013010001031
Kapitalbankın Cəbraylı filialı
VÖEN: 8200035441
Ünvan: AZ 1037, Bakı şəh.,
Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə
“Azerbaycan” nəşriyyatı.
Teləfon: (051) 443-15-82

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Əlyazmalar geri qaytarılmır.

Qəzet “Açıq Səma” qəzetiinin kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnib və “Azərbaycan” nəşriyyatında çap edilib.
albaliyevshakir@rambler.ru